

دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

دانشکده پزشکی

گروه پزشکی اجتماعی

طرح درس (Course Plan)

اصول جمعیت و سلامت خانواده (Principles of Population and Family Health)

### مشخصات کلی درس

نام درس: اصول جمعیت و سلامت خانواده

نام انگلیسی درس: Principles of Population and Family Health

تعداد واحد: ۲ واحد نظری

رشته و مقطع: پزشکی عمومی

نیمسال ارائه: نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۵-۱۴۰۶

تاریخ شروع جلسات: ۱۴۰۵/۰۶/۲۸

گروه آموزشی ارائه‌دهنده: پزشکی اجتماعی

دانشگاه: دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

دانشکده: پزشکی

مدرس درس:

دکتر راضیه طغرلی

مسئول درس:

دکتر راضیه طغرلی شماره تماس مسئول درس: ۰۹۱۳۶۲۰۱۰۱۹

پست الکترونیک مسئول درس: [r.toghroli@yahoo.com](mailto:r.toghroli@yahoo.com)

### معرفی درس

درس اصول جمعیت و سلامت خانواده با هدف آشنایی دانشجویان پزشکی با مفاهیم پایه جمعیت‌شناسی، شاخص‌های جمعیتی، تغییرات ساختار جمعیت، باروری، مرگ‌ومیر، مهاجرت، سیاست‌های جمعیتی و سلامت خانواده طراحی شده است. این درس به دانشجویان کمک می‌کند تا ارتباط میان تحولات جمعیتی و نیازهای سلامت جامعه را درک کنند و نقش پزشک عمومی را در مراقبت از خانواده، مادر، کودک، نوجوان، میانسال و سالمند بشناسند.

با توجه به اهمیت تغییرات جمعیتی، سالمندی جمعیت، کاهش باروری، مهاجرت، نابرابری‌های منطقه‌ای و تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در سلامت خانواده، این درس برای دانشجویان پزشکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این درس تلاش می‌شود دانشجویان بتوانند سلامت خانواده را نه فقط در سطح فردی، بلکه در بستر جمعیت، جامعه و نظام سلامت تحلیل کنند.

### اهداف کلی درس

در پایان درس انتظار می‌رود دانشجویان بتوانند:

مفاهیم پایه جمعیت‌شناسی را توضیح دهد.

شاخص‌های مهم جمعیتی را محاسبه و تفسیر کند.

ساختار سنی و جنسی جمعیت را تحلیل نماید.  
 مفهوم گذار جمعیتی و پیامدهای آن را توضیح دهد.  
 روندهای باروری، مرگومیر، مهاجرت و رشد جمعیت را بررسی کند.  
 ارتباط میان تغییرات جمعیتی و نیازهای نظام سلامت را تحلیل کند.  
 اصول سلامت خانواده را بیان نماید.  
 برنامه‌های سلامت مادر، کودک، نوجوان، میانسال و سالمند را توضیح دهد.  
 سیاست‌های جمعیتی ایران را از دیدگاه سلامت عمومی تحلیل کند.  
 نقش پزشک عمومی را در حفظ و ارتقای سلامت خانواده تبیین نماید.

## اهداف اختصاصی درس

دانشجو در پایان درس قادر خواهد بود:

جمعیت‌شناسی و کاربرد آن را در پزشکی اجتماعی توضیح دهد.  
 مفاهیم جمعیت، خانوار، خانواده، باروری، مرگومیر، مهاجرت و رشد جمعیت را تعریف کند.  
 شاخص‌هایی مانند میزان خام تولد، میزان خام مرگ، نرخ رشد جمعیت، میزان باروری عمومی، میزان باروری کلی و امید به زندگی را توضیح دهد.  
 هرم جمعیتی را تفسیر کند.  
 پیامدهای جوانی یا سالمندی جمعیت را برای نظام سلامت بیان کند.  
 عوامل مؤثر بر باروری و مرگومیر را شرح دهد.  
 نقش عوامل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را در سلامت خانواده تحلیل کند.  
 مراقبت‌های اصلی سلامت مادر و کودک را نام ببرد.  
 نیازهای سلامت نوجوانان، جوانان، میانسالان و سالمندان را توضیح دهد.  
 اهمیت مشاوره، آموزش و مراقبت خانواده‌محور را در پزشکی عمومی بیان کند.

## روش‌های تدریس و یادگیری

سخنرانی تعاملی  
 بحث گروهی  
 تحلیل نمودارها و شاخص‌های جمعیتی  
 تحلیل هرم جمعیت  
 مطالعه موردی درباره خانواده و مسائل سلامت  
 ارائه کوتاه دانشجویی  
 استفاده از داده‌ها و مثال‌های جمعیتی ایران و استان هرمزگان

## برنامه زمان‌بندی جلسات

| محتوای آموزشی                                             | عنوان جلسه                          | تاریخ      | جلسه |
|-----------------------------------------------------------|-------------------------------------|------------|------|
| تعریف جمعیت، خانواده، خانوار، کاربرد جمعیت‌شناسی در سلامت | معرفی درس و مفاهیم پایه جمعیت‌شناسی | ۱۴۰۵/۰۶/۲۸ | ۱    |

| محتوای آموزشی                                                                 | عنوان جلسه                    | تاریخ      | جلسه |
|-------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|------------|------|
| سرشماری، ثبت وقایع حیاتی، نظام اطلاعات سلامت، مزایا و محدودیت‌ها              | منابع داده‌های جمعیتی         | ۱۴۰۵/۰۷/۰۴ | ۲    |
| نرخ رشد جمعیت، میزان خام تولد، میزان خام مرگ، نسبت جنسی                       | شاخص‌های پایه جمعیتی          | ۱۴۰۵/۰۷/۱۱ | ۳    |
| هرم جمعیت، جمعیت جوان، جمعیت سالمند، پیامدهای سلامت                           | ساختار سنی و جنسی جمعیت       | ۱۴۰۵/۰۷/۱۸ | ۴    |
| مراحل گذار جمعیتی، تغییرات باروری و مرگ‌ومیر، تجربه ایران                     | گذار جمعیتی                   | ۱۴۰۵/۰۷/۲۵ | ۵    |
| شاخص‌های باروری، عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سلامت باروری                | باروری و عوامل مؤثر بر آن     | ۱۴۰۵/۰۸/۰۲ | ۶    |
| شاخص‌های مرگ‌ومیر، مرگ نوزادان، مرگ کودکان، مرگ مادران، امید به زندگی         | مرگ‌ومیر و امید به زندگی      | ۱۴۰۵/۰۸/۰۹ | ۷    |
| مهاجرت داخلی و خارجی، شهرنشینی، پیامدهای مهاجرت برای سلامت                    | مهاجرت و توزیع جمعیت          | ۱۴۰۵/۰۸/۱۶ | ۸    |
| مفهوم خانواده سالم، چرخه زندگی خانواده، عوامل مؤثر بر سلامت خانواده           | سلامت خانواده                 | ۱۴۰۵/۰۸/۲۳ | ۹    |
| مراقبت پیش از بارداری، مراقبت دوران بارداری، زایمان ایمن، مراقبت پس از زایمان | سلامت مادر                    | ۱۴۰۵/۰۸/۳۰ | ۱۰   |
| رشد و تکامل، واکسیناسیون، تغذیه، پایش رشد، پیشگیری از بیماری‌ها               | سلامت نوزاد و کودک            | ۱۴۰۵/۰۹/۰۷ | ۱۱   |
| بلوغ، سلامت روان، رفتارهای پرخطر، آموزش سلامت و نقش پزشک                      | سلامت نوجوانان و جوانان       | ۱۴۰۵/۰۹/۱۴ | ۱۲   |
| بیماری‌های غیرواگیر، سالمندی سالم، مراقبت‌های پیشگیرانه                       | سلامت میانسالان و سالمندان    | ۱۴۰۵/۰۹/۲۱ | ۱۳   |
| آموزش، مشاوره، فاصله‌گذاری مناسب بین بارداری‌ها، مراقبت خانواده‌محور          | سلامت باروری و مشاوره خانواده | ۱۴۰۵/۰۹/۲۸ | ۱۴   |
| سیاست‌های کلی جمعیت، چالش‌های کاهش باروری، سالمندی و عدالت در سلامت           | سیاست‌های جمعیتی ایران        | ۱۴۰۵/۱۰/۰۵ | ۱۵   |
| مرور مفاهیم، تحلیل ارتباط جمعیت و سلامت، رفع اشکال                            | جمع‌بندی و مرور نهایی         | ۱۴۰۵/۱۰/۱۲ | ۱۶   |

#### فعالیت‌های دانشجویان

حضور فعال در کلاس

مطالعه منابع معرفی شده

تحلیل یک هرم جمعیتی یا شاخص جمعیتی

مشارکت در بحث‌های گروهی

ارائه کوتاه درباره یکی از موضوعات سلامت خانواده یا سیاست‌های جمعیتی  
تحلیل یک مسئله سلامت خانواده در سطح جامعه

### روش ارزشیابی

حضور منظم و مشارکت فعال در کلاس: ۱۰ درصد  
تکلیف یا تحلیل شاخص‌های جمعیتی: ۱۵ درصد  
ارائه کلاسی: ۱۵ درصد  
آزمون میان‌ترم یا کوئیز: ۲۰ درصد  
آزمون پایان‌ترم: ۴۰ درصد  
جمع: ۱۰۰ درصد

### منابع پیشنهادی

#### Park's Textbook of Preventive and Social Medicine

کتاب‌ها و جزوات آموزشی جمعیت و سلامت خانواده مورد تأیید وزارت بهداشت  
منابع آموزشی پزشکی اجتماعی و سلامت جامعه  
گزارش‌ها و دستورالعمل‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی  
گزارش‌های مرکز آمار ایران در زمینه جمعیت  
منابع سازمان جهانی بهداشت در زمینه سلامت خانواده، سلامت مادر و کودک و سالمندی سالم

### مقررات آموزشی درس

حضور دانشجو در جلسات طبق آیین‌نامه آموزشی دانشگاه الزامی است.  
غیبت بیش از حد مجاز مطابق مقررات آموزشی دانشگاه بررسی خواهد شد.  
مشارکت دانشجو در تحلیل داده‌ها و بحث‌های کلاسی بخشی از ارزشیابی مستمر است.  
ارائه تکالیف و فعالیت‌های کلاسی باید در زمان تعیین‌شده انجام شود.  
رعایت نظم، اخلاق حرفه‌ای و احترام متقابل در کلاس الزامی است.